

УДК 551.1/.4 (477)

**ПАЛЕОНТОЛОГІЧНА КОЛЕКЦІЯ ГЕОЛОГІЧНОГО
МУЗЕЮ ПРИРОДНИЧОГО ФАКУЛЬТЕТУ
УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ
МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА**

Ковальчук М.С.

*Інститут геологічних наук НАН України, Київ, Україна,
kms1964@ukr.net*

Подано відомості про палеонтологічну колекцію геологічного музею природничого факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Акцентовано увагу на місце палеонтологічної колекції у вивченні навчальної дисципліни «Геологія» та в підготовці вчителів географії.

Ключові слова: геологічний музей, палеонтологічна колекція, методи навчання.

**THE PALEONTOLOGICAL COLLECTION OF THE
GEOLOGICAL MUSEUM OF THE NATURAL FACULTY OF
THE MYKHAILO DRAGOMANOV UKRAINIAN STATE
UNIVERSITY**

Kovalchuk M.S.

*Institute of Geological Sciences of the National Academy of Sciences of
Ukraine, Kyiv, Ukraine, kms1964@ukr.net*

Information is provided about the paleontological collection of the geological museum of the Natural Faculty of the Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University. Emphasis is placed on the fact that the paleontological collection of the geological museum contributes to the assimilation of educational material by students, allows for diversification of the forms and methods of the educational process, increases students' interest in learning, their overall level of culture, etc.

Keywords: geological museum, paleontological collection, teaching methods.

Загальні відомості з історичної геології та палеонтології майбутні вчителі географії природничого факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова отримують при вивченні навчальної дисципліни «Геологія» (тема «Відтворення фізико-географічних умов геологічного минулого»). Під час вивчення цієї теми студенти

знайомляться з основними формаціями, фаціями та методами діагностики фацій, реконструкції кліматичних умов. Для цього студенти використовують палеонтологічну експозицію геологічного музею природничого факультету, тематикою та наповненням експозиції якого безпосередньо займається Ковальчук М.С. Палеонтологічна колекція геологічного музею розміщена в окремій залі, в якій представлені експонати що демонструють розвиток органічного світу від едіакарію до четвертинного періоду. У вітринах музею експонати викопної флори і фауни розміщені за геологічними періодами. До створення палеонтологічної колекції були залучені взірці кафедри географії, а також взірці з приватних колекцій В. Андрущенко, М. Ковальчука, В. Щабельської, В. Гриценко, Л. Якушина, Н. Мельниченко, В. Стефанського, В. Нестеровського, К. Деревської, О. Ніколаєва та ін. [1]. Окремі зразки викопної фауни були надані відділом геології (завідувач В. Гриценко) і відділом палеонтології (завідувач М. Комар) Національного науково-природничого музею НАН України, а також Палеонтологічним музеєм Львівського національного університету імені Івана Франка, Полтавським і Єривтівським гірничо-збагачувальними комбінатами [1, 2]. Палеонтологічна колекція музею постійно поповнюється новими експонатами, зокрема у 2025 році палеонтологічна колекція поповнилася вже 27 експонатами.

Серед взірців, що демонструють едіакарську біоту показовими є одні з перших живих організмів (рис. 1), які заселили нашу планету – строматоліти з Африки та пісковики могилівської світи Середнього Придністер'я з відбитками *Nemiana Simplex*.

Органічний світ різних періодів палеозойської ери (рис. 2) демонструють: первинні багатоклітинні (губки), моховатки, колоніальні планктонні організми (граптоліти), коралові поліпи (підкласи табулята і тетракорали), безхребетні голкошкірі (морські лілії), різноманітні головоногі, черевоногі, плечоногі молюски, членистоногі (трилобіти), конусоподібні тентакуліти, кишковопорожнинні, перистозяберні; відбитки і залишки кистеперих риб, відбитки і залишки плауноподібних, хвощів,

деревоподібних папоротей, фрагменти стебел і листя різних рослин.

Рис. 1. Представники біоти едіакарію. *a* – строматоліт;
б – піскови́к з відбитками *Nemiana Simplex*

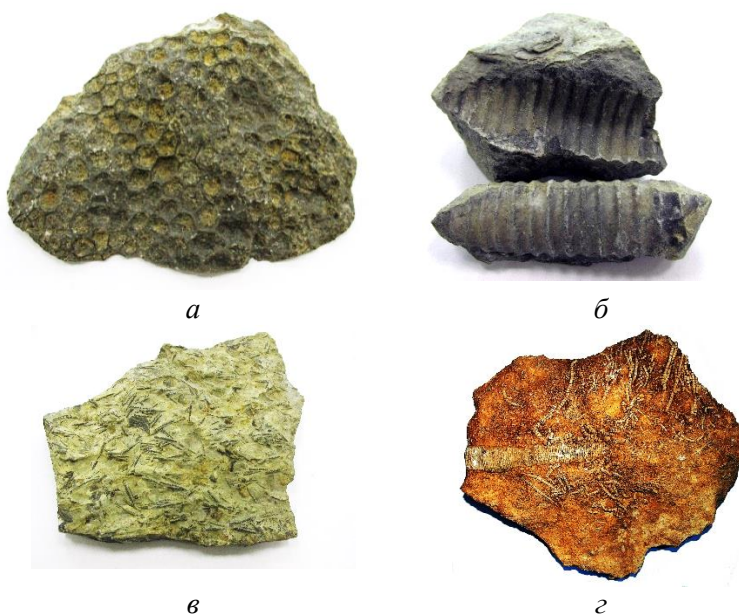

Рис. 2. Представники біоти палеозойської ери: *a* – корал ругоза – силурійський період; *б* – головоногий молюск – силурійський період; *в* – конічні скам'янілості класу *Tentaculites* – девонський період; *г* – морська лілія – кам'яновугільний період

Органічний світ різних періодів мезозойської ери демонструють: голкошкірі (морські їжаки), губки, корали, двостулкові, головоногі, черевоногі молюски; залишки костистих риб, рептилій; зуби мезозавра; біоморфози кальциту і піриту по амоніту.

Рис. 3. Представники біоти мезозойської ери: *а* – головоногий молюск – юрський період; *б* – головоногі молюски – юрський період; *в* – головоногий молюск – крейдовий період; *г* – примітивні губки – крейдовий період

Органічний світ різних періодів кайнозойської ери демонструють: двостулкові, черевоногі молюски; залишки різноманітних риб; зуби акул; голкошкірі (морські їжаки); губки; корали; скам'янілі водорості; зуби вимерлого гігантського слона, мамонта; фрагмент щелепи з зубами мамонта, фрагмент щелепи коня, інших ссавців; ребро, кістки ноги мамонта; череп тура; скам'янілі різноманітні дерева; відбитки та викопні залишки

різноманітних рослин та ін. Частина колекції представлена сучасними коралами, рибами, моллюсками з різних морів і океанів.

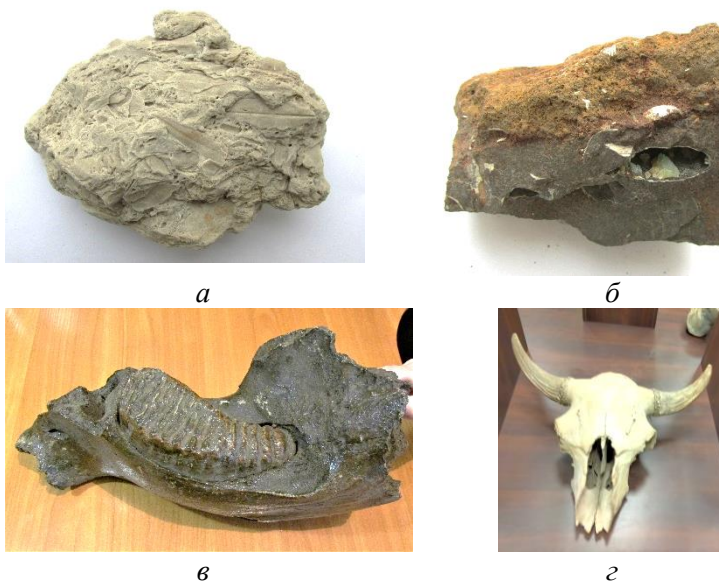

Рис. 4. Представники біоти кайнозойської ери:
а – флороносний пісковик – палеогеновий період; б – залізна руда з включенням фауни – неогеновий період; в – фрагмент щелепи мамонта – четвертинний період; г – череп тура – четвертинний період

Під час вивчення палеонтологічної колекції музею застосовуються інтерактивні (опитування і відповіді на запитання, мозковий штурм, процес всебічного розгляду проблемного питання, відпрацювання навичок), активні (безпосередня участь студента у виконанні практичних завдань з визначення органічних решток, встановлення відносного віку гірських порід та фізико-географічних умов існування біоти чи фціальних умов нагромадження осаду) і наочні (з використанням різноманітних ілюстративних матеріалів) методи навчання. Палеонтологічна колекція дає можливість студентам наочно ознайомитися з викопною флорою і фауною та з особливостями їхньої будови, а репродукції їх зовнішнього

вигляду дають змогу створити уявлення про органічний світ різних геологічних періодів. Експонати різних за літологічним складом і генезисом осадових гірських порід, що містять залишки флори і фауни дозволяють студентам відтворювати фаціальні умови осадонагромадження та встановлювати відносний вік порід. На основі аналізу кількості кілець у черепашках устриць студенти з'ясовують тривалість їхнього життя, а за розміром і товщиною черепашок – відносну температуру водного середовища в якому вони існували.

Отже, палеонтологічна колекція геологічного музею сприяє засвоєнню студентами навчального матеріалу, дозволяє урізноманітнити форми і методи навчального процесу, підвищити інтерес студентів до навчання, їх загальний рівень культури тощо.

Палеонтологічна експозиція використовується не лише в освітньому процесі студентів-географів, а й у популяризації палеонтологічних знань серед учнів закладів загальної середньої освіти Києва, які часто відвідують геологічний музей природничого факультету. Інтерактивні методи проведення екскурсій дозволяють школярам оглянути експонати, задати запитання екскурсоводу, отримати відповідь на запитання, взяти участь у квесті. Під час таких екскурсій школярі активізують свої мисленні і комунікативні здібності, розвивають свою пошукову і дослідницьку діяльність, світоглядні цінності, національну свідомість.

Перелік використаної літератури

1. Ковальчук М.С. Відкриття геологічного музею у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова. *Мінералогічний журнал*. 2022. № 4 (44). С. 157–162.
2. Ковальчук М.С. Геологічний музей на природничому факультеті Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. *Мінерально-сировинні багатства України: шляхи оптимального використання*: зб. матер. одинадцятої наук.-практ. конф. (6 жовтня 2023 р. Хорошів). Хорошів, 2023. С. 240–250. <https://doi.org/10.59911/conf.2023.35/>